

Prof. dr Zlatko Stefanović

Prof. dr Sonja Bunčić

Prof. dr Vuk Radović

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ Универзитета УНИОН

Бр. 5-41/20

09. 09. 2020. год.

Београд

Senat Univerziteta Union u Beogradu, odlukom broj A 198-01/20 od 09. jula 2020. godine, obrazovao je Komisiju za ocenu i odbranu doktorske disertacije kandidatkinje *Andreje Mihailović* pod naslovom "*Derivativna tužba*" u sastavu prof. dr Zlatko Stefanović, član komisije, profesor Pravnog fakulteta Univerziteta Union u Beogradu (naučna oblast: Statusno privredno pravo sa Privrednim ugovornim, Međunarodnim privrednim pravom i Pravom Evropske unije), prof. dr Sonja Bunčić, član komisije, profesor Fakulteta tehničkih nauka Univerziteta u Novom Sadu (naučna oblast: Proizvodni i uslužni sistemi organizacija i menadžment – privrednopravna oblast), i prof. dr Vuk Radović, član komisije, profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu (naučna oblast: Kompanijsko pravo, Trgovinsko pravo i Stečajno pravo). Komisija podnosi Senatu Univerziteta Union

IZVEŠTAJ

I. SASTAV

Doktorska disertacija pod naslovom *Derivativna tužba* kandidatkinje *Andreje Mihailović*, sastoji se od 333 strane i 720.786 karaktera sa razmacima, deset poglavlja, četiri tabele i tri grafička prikaza. Rad ima 631. fusnotu. Pisan je fontom Times New Roman, veličina 12, sa proredom 1,5 na A4 formatu. Popis literature sadrži 295 jedinica.

Imenovana su sledeća poglavlja disertacije: I Uvod (str. 14-22); II Privredno društvo i pluralitet konstitutivnih interesa (str. 23-68); III Pojam derivativne tužbe i njeno razgraničenje od srodnih instituta (str. 69-105); IV Derivativna tužba – teorijski pristup problemu (str. 106-139); V Procesnopravni uslovi (pretpostavke) za podnošenje derivativne tužbe (str. 140-193); VI Množina subjekata u postupku po derivativnoj tužbi (str. 194-205); VII Okončanje i troškovi postupka po derivativnoj tužbi (str. 206-227); VIII Odnos derivativne tužbe i stečajnog postupka (str. 228-241); IX Uporednopravna regulativa i praksa kao zamajac razvoja derivativnih tužbi (str. 242-277) i X Derivativna tužba u Srbiji i Crnoj Gori (str. 278-306). Osim navedenih numerisanih poglavlja, disertacija sadrži i Zaključna razmatranja (str. 307-316). Svako od poglavlja razrađuje se dalje sa još do dva ranga podnaslova.

II. SADRŽINA

Uvod (str. 14-22). U uvodnom delu kandidatkinja objašnjava zbog čega smatra značajnim temu koju je izabrala. Prepoznaje tri ravni odnosa u društvima kapitala, pre svega u

akcionarskom društvu, koji mogu biti izvor različitih rizika. Reč je o odnosima: članovi – uprava; većinski – manjinski članovi; i društvo/članovi – ostali nosioci rizika (stejkholderi). U ovim odnosima dolazi do sporova u kojima se nekada obezbeđuje zaštita derivativnom tužbom, ali i drugim tužbama – individualnim i kolektivnim koje se pojmovno i terminološki u ovom delu rada razgraničavaju.

Kandidatkinja predstavlja i metode koje će koristiti i određuje zadatak (ciljeve) istraživanja. Ciljevi su predstavljeni prema početnoj orijentaciji i očekivanjima izraženim u projektu disertacije koji je odbranjen na Pravnom fakultetu Univerziteta Union u postupku koji je prethodio odobrenju za izradu disertacije. Predstavljena je i struktura disertacije i efekti koji se očekuju od rezultata istraživanja.

Privredno društvo i pluralitet konstitutivnih interesa (str. 23-68). Na početku ovog dela kandidatkinja prepoznaje dva tipa kapitalizma, gledano iz ugla statusnih odnosa u privrednom društvu – angloamerički i evropskokontinentalni, ali ukazuje i na praktična približavanja ovih modela, naročito krajem XX i početkom XXI veka. Predstavljene su dominantne teorije koje objašnjavaju interese koji određuju i objekte zaštite određenih lica, odnosno grupa (*Shareholder teorija, Stakeholder teorija, Teorija o društvenoj odgovornosti, odnosno o korporativnoj odgovornosti*).

U ovom delu razmatra se odnos između članova društva i uprave kao odnos koji sadrži potencijal za generisanje sukoba interesa. Prikazana je koncepcija fiducijarnih dužnosti uprave prema anglosaksonskom i prema evropskokontinentalnom sistemu kao dominantnim pravnim sistemima u svetu, ali i prema domaćem pravu. U nastavku se govori o svakoj od karakterističnih dužnosti uprave, uglavnom korišćenjem sistematike iz Zakona o privrednim društvima Republike Srbije (dužnost pažnje, dužnost lojalnosti koja se razlaže na: dužnost prijavljivanja poslova i radnji u kojima postoji lični interes; dužnost izbegavanja sukoba interesa; dužnost čuvanja poslovne tajne; i dužnost poštovanja zabrane konkurencije). Razmatra se potreba, ali i teorijska i praktična mogućnost razgraničenja dužnosti pažnje i dužnosti lojalnosti, za šta kandidatkinja predstavlja svoj stav o kriterijumima i potrebi razgraničenja. U ovom delu raspravlja se i o podesnosti fiducijarnih dužnosti za ostvarivanje ciljeva radi kojih su propisane, naročito iz ugla mogućnosti sudske kontrole. Ako bi sud trebalo da ocenjuje ispunjenje/neispunjenje ovih dužnosti to bi najčešće podrazumevalo upuštanje u ocenu celishodnosti mera koje uprava preuzima, što sudovi po pravilu ne čine, stav je koji kandidatkinja predstavlja.

Pojam derivativne tužbe i njeno razgraničenje od srodnih instituta (str. 69-105). U trećem delu se derivativna tužba prikazuje kao jedan od instituta zaštite prava manjinskih akcionara, upoređivanjem sa drugim tužbama koje im stoje na raspolaganju. Reč je o individualnoj tužbi i kolektivnoj tužbi koju poznaju neki pravni sistemi. Tužbe su upoređene korišćenjem nekoliko obeležja, koja omogućavaju ne samo kvalifikaciju određene tužbe, već i izražavaju ideju zaštite određenog dobra, odnosno interesa akcionara. Adekvatan prostor u radu posvećen je kolektivnim tužbama koje se u pravnom sistemu Republike Srbije ne predviđaju eksplicitno, iako se pravna dejstva nekih tužbi proširuju i na lica koja nisu učestvovala u njihovom podnošenju, što je jedno od bitnih obeležja kolektivnih tužbi.

U odnosu na derivativnu tužbu, u ovom delu prikazan je i istorijat njenog nastanka koji se vezuje za princip pravičnosti, a ne za konkretno normiranje ovog instituta. U ovom delu prikazan je njen nastanak kao tvorevina sudske prakse, ali i stavovi pravne nauke u vreme nastanka, odnosno karakteristična pisanja u stručnoj literaturi.

Dva stuba na kojima počiva institut derivativne tužbe su materijalni domen njene primene (*ratione materiae*) i personalni domen primene (*ratione personae*) u odnosu na aktivnu i pasivnu legitimaciju. U ovom delu se uporednopravno, tabelarno prikazuju rešenja koja se odnose na ove bitne elemente derivativne tužbe. U poslednjem delu ovog poglavlja izvršeno je i poređenje direktne i derivativne tužbe, a rezultati poređenja prikazani su takođe tabelarno.

Derivativna tužba – teorijski pristup problemu (str. 106-139). Prikaz aktuelnih teorijskih objašnjenja derivativne tužbe uglavnom je sadržan u ovom delu. Kako je reč o tužbi, razmotren je pristup ovom institutu i u materijalnopravnom smislu – kao zahtev koji uživa pravnu zaštitu (tužba u materijalnom smislu), i u procesnom smislu – kao parnična radnja koja je usmerena na zaštitu određenog subjektivnog prava. Predstavljene su sledeće teorijske koncepcije: Teorija pravičnosti (*Theory of equity*) zasnovana na koncepciji prirodnog prava; teorije zasnovane na shvatanju pravnog subjektiviteta privrednog društva (teorija negacije, teorija fikcije); teorije zasnovane na zaštiti subjektivnog prava (teorija jedinstva, teorija dvojstva). Neizbežno, postavljeno je i pitanje pravne prirode derivativne tužbe za koje su predstavljena savremena shvatanja u pravnoj literaturi.

U radu se dalje izdvajaju svojstva derivativne tužbe koja se prepoznaju, nezavisno od kvalifikacije njene prirode. Istaknut je njen supsidijarni, odnosno akcesorni karakter i njena svojstva koja je čine izuzetkom od pravila. Detaljnije je razmotren cilj derivativne tužbe oko čega takođe postoje različita shvatanja. Rezultate ovih razmatranja kandidatkinja koristi za određivanje mesta derivativne tužbe u pravnom sistemu, kao pravnog instituta. I ovde je reč o različitim koncepcijama koje derivativnu tužbu smeštaju u neki od postojećih pravnih instituta više kategorije. Prikazana su kao dominantna shvatanja: o derivativnoj tužbi kao korektivnom mehanizmu korporativnog upravljanja (dominantne teorije – agencijska teorija; teorija konsenzusa; teorija multiinteresnih grupa); derivativna tužba kao pravo manjinskih akcionara; derivativna tužba kao vid probijanja pravne ličnosti. Nakon razmatranja ovih koncepcija kandidatkinja predstavlja i svoj stav o mestu derivativne tužbe u pravnom sistemu i njenim bitnim obeležjima kao pravnog instituta.

Procesnopravni uslovi (pretpostavke) za podnošenje derivativne tužbe (str. 140-193). Shvatajući derivativnu tužbu i kao tužbu u materijalnom smislu (zahtev), ali i kao tužbu u procesnom smislu (parničnu radnju) kandidatkinja u ovom poglavlju razmatra procesnopravne pretpostavke za njeno podnošenje. Razmatranje obuhvata uslove koje predviđaju različiti pravni sistemi. Kada je reč o procesnim pretpostavkama za podnošenje tužbe razmatraju se sledeći uslovi: prethodni zahtev društvu kojim se traži da društvo podnese tužbu ili preduzme druge mere; odgovor uprave društva na podneti zahtev; institut parničnog odbora nezavisnih direktora kome se u nekim pravnim sistemima daje ovlašćenje da ceni opravdanost podnošenja tužbe; sudska ocena odgovora na prethodni zahtev; test (ocena) pravičnosti

podnošenja zahteva. Razmatrajući ove uslove u radu se ukazuje i na to da postoje razlike u uslovima, ali i razlike u sudskoj praksi.

Govoreći o derivativnoj tužbi u materijalnom smislu, razmotrena su pitanja i aktivne i pasivne stranačke legitimacije. Kada je reč o akcionarima kao aktivno legitimisanim licima za podnošenje derivativne tužbe, ukazuje se na različite stavove i praksu oko toga kojim se akcionarima priznaje aktivna legitimacija (po kriterijumu vremena u kome imaju status akcionara, ali i po kriterijumu procenta akcija koje poseduje akcionar – uključujući i zanimljiv stav da kontrolni akcionar nema pravo na derivativnu tužbu). Predstavljeno je i proširenje kruga lica, tako što je pravo na tužbu u nekim pravnim sistemima priznato i direktorima. Pažljivo je analiziran uslov pravovremenog posedovanja akcija i nemogućnost podnošenja derivativne tužbe koja iz toga može da proizađe. Izložena su i kreativna rešenja sudske prakse koja omogućavaju vremensko produženje, odnosno ispunjenje vremenskog uslova, kao odstupanje od osnovnog pravila (povreda dužnosti koja se kontinuirano ponavlja, prikrivanje prvobitne povrede dužnosti, prevarno navođenje na kupovinu akcija). Razvijena poslovna praksa SAD-a beleži i pojavu profesionalnih tužilaca – lica koja kupuju akcije sa ciljem sticanja prava na podnošenje derivativne tužbe, što je predstavljeno i kao zanimljivost iz prakse.

Razmatrajući odgovor uprave na zahtev da društvo reaguje tužbom, prikazana je kontroverznost ovog zahteva, pre svega zbog toga što se zahtev za preduzimanje mera najčešće i odnosi na nepravilnosti u radu uprave. U traganju za pravičnim rešenjem predstavljena je i zanimljiva praksa iz anglosaksonskog prava, da zahtev za preduzimanje mera razmatra odbor nezavisnih direktora. Pojavljuje se čak i kombinacija sudskog ispitivanja nezavisnosti ovog odbora, ali i ovlašćenje suda da ceni celishodnost derivativne tužbe, imajući u vidu i njene moguće negativne posledice, naročito po ugled privrednog društva. Interesantno je da su se sudovi nekada vodili ocenom oportuniteta, zanemarujući protivpravnost radnji uprave, u korist kriterijuma da je bolje izbeći štetu po društvo koja može nastati zbog narušenja ugleda, čak i po cenu da se ne sankcionišu protivpravne radnje uprave. Kada je reč o celishodnosti, po tom kriterijumu sudovi su nekada prihvatili mogućnost podnošenja derivativne tužbe i bez pretdhodnog obraćanja društvu (upravi) zahtevom za preduzimanje mera, što je otvorilo i pitanje kriterijuma odstupanja od ovog pravila.

Vrlo interesantno pitanje koje se u anglosaksonskoj praksi otvorilo je i pitanje adekvatnog zastupanja interesa ostalih akcionara. Podnosilac derivativne tužbe posredno štiti i interese drugih akcionara jer štiti interes, odnosno imovinu društva. Jednim delom oslanjajući se na pravila o podnošenju kolektivnih tužbi koju eksplicitno ne poznaje pravni sistem Republike Srbije, a drugim delom na princip pravičnosti, u sudskoj praksi SAD-a otvoreno je i pitanje da li je derivativna tužba prihvatljiva ako podnosilac ne reprezentuje interese ostalih akcionara, odnosno postoje razlozi koji se mogu kvalifikovati kao suprotnost interesa. U praksi je ovaj kriterijum prihvaćen, a slučajeve koji se mogu kvalifikovati kao dovoljno snažna suprotnost interesa sudska praksa je odredila u svojim odlukama, što je detaljno prikazano u disertaciji.

Pasivna legitimacija uglavnom nije sporna u praksi jer propisi određuju koja su lica pasivno legitimisana u ovoj vrsti sporova. Kada je reč o određenju propisom, interesantna su proširenja učinjena Zakonom o privrednim društvima Republike Srbije u slučaju nedopuštenih plaćanja i u slučaju isključenja člana društva. Krug pasivno legitimisanih lica, svakako, zavisi od osnova za podnošenje derivativne tužbe, ali se zakonom nekada dozvoljava i mogućnost proširenja aktima društva i na druga lica. Osim proširenja, neizbežno je i pitanje mogućnosti ograničenja odgovornosti direktora aktima društva. Posebno je diskutovano i pitanje da li direktori koji nemaju ovlašćenja zastupanja i vođenja poslova, već samo kontrolna ovlašćenja mogu biti pasivno legitimisani u ovakvim postupcima.

U ovom poglavlju razmatraju se i tri specifična pitanja koja mogu da proisteknu primenom opštih normi. Prvo se odnosi na mogućnost kumulacije direktnog i derivativnog tužbenog zahteva, a drugo na mogućnost višestruke derivacije. Treće se pojavljuje u pravnim odnosima sa elementom inostranosti, naročito ako je reč o povezanim privrednim društvima i odnosi se na sukob zakona i sukob jurisdikcija. Do kumulacije direktne i derivativne tužbe može doći u situaciji kada akcionar ima pravo na zaštitu i sopstvenog prava i prava društva, pri čemu i jedan i drugi zahtev za zaštitu proizlazi iz istog činjeničnog stanja. Ipak, nekada nije potrebno ostvarivanje i jednog i drugog prava, što otvara pitanje pravnog interesa, a to znači i opravdanosti obe tužbe povodom istog odnosa. Drugo, zbog povezanosti privrednih društava, moguća je i višestruka derivacija gde je derivativna tužba u jednom društvu osnov za derivativnu tužbu u drugom koje je sa onim prvim društvom, povezano društvo. U disertaciji se ukazuje i na ove mogućnosti, mada one nisu do kraja razjašnjene u disertaciji. Isto važi i za sukob zakona i sukob jurisdikcija povodom derivativne tužbe, gde je problem predstavljen, ali nije detaljno analiziran.

Množina subjekata u postupku po derivativnoj tužbi (str. 194-205). Šesto poglavlje posvećeno je mogućnosti pojavljivanja više subjekata, osim tužioca i tuženog, u postupku po derivativnoj tužbi. Razmatra se stupanje člana društva u parnicu, ali i stupanje društva u parnicu. Posebno se obrađuje i mogućnost da se društvo pojavi sa samostalnim zahtevom. Sva ova pitanja spadaju u procesnopravna. Mogućnost stupanja člana društva u parnicu po derivativnoj tužbi razmotrena je u svetlu odredaba Zakona o privrednim društvima koje takvo mešanje dozvoljavaju, ali imajući u vidu odredbe Zakona o parničnom postupku.

Stupanje društva u parnicu po derivativnoj tužbi pokazalo se kao komplikovanije pitanje jer se tu nude tri opcije. Jedna se odnosi na mogućnost stupanja društva u parnicu na strani tužioca, druga, na stupanje u parnicu na strani tuženog društva i treća, na pojavljivanje društva sa samostalnim zahtevom – na tužbu glavnog mešanja. Kroz prve dve opcije pokazuje se da je položaj privrednog društva specifičan utoliko što ono ima interes da u postupku po derivativnoj tužbi uspe i jedna i druga strana. Pitanje je šta će prepoznati kao svoj interes većeg značaja. Međutim, moguće je da društvo svoju ulogu prepozna kao ulogu subjekta kome pripada pravo o kome teče parnica i podnese tužbu protiv obe strane koje učestvuju u sporu po derivativnoj tužbi. Sve ove mogućnosti otvaraju određena procesnopravna pitanja na koja je, u nedostatku preciznog uređenja važećim propisima u Srbiji, trebalo odgovoriti. Ali,

osim iz ugla domaćeg prava, ova pitanja su razmotrena i načelno i iz ugla uporednog prava i prakse koja je bila dostupna.

Okončanje i troškovi postupka po derivativnoj tužbi (str. 206-227). Opcije okončanja postupka po derivativnoj tužbi takođe zaslužuju razmatranje. U disertaciji su predstavljene sve mogućnosti okončanja postupka, što podrazumeva odbacivanje tužbe, odustanak od zahteva (povlačenje tužbe, odnosno odricanje od tužbenog zahteva), odbijanje tužbenog zahteva, usvajanje tužbenog zahteva i poravnanje. Dodatno se razmatra pitanje toškova postupka gde se prikazuju specifična rešenja u anglosaksonskom pravu i izvršenje, naročito u pogledu mogućnosti sprovođenja prinudnog izvršenja primenom propisa Republike Srbije.

U delu koji se bavi uspehom tužioca u sporu, razmotrena su specifična pitanja koja se najčešće ne pojavljuju u postupcima u kojima tužbeni zahtev tužioca bude usvojen. Od specifičnih pitanja, disertacija se bavi pitanjem prava tužioca na dosuđenje određene naknade (pro rata) po osnovu uspeha u sporu po derivativnoj tužbi, iako to nije glavni zahtev derivativne tužbe, i za tu mogućnost daju se određeni razlozi. Međutim, usvojen zahtev i bez pitanja prava tužioca na naknadu otvara neke dodatne probleme u Republici Srbiji. Ako tuženi ne bi dobrovoljno ispunio svoju obavezu, u skladu sa presudom, i ako bi trebalo prinudno izvršiti sudsku odluku, Zakon o izvršenju i obezbeđenju ne omogućava da izvršenje traži lice kome ne pripada potraživanje koje treba prinudno naplatiti. Time se naplata dosuđenog potraživanja ponovo čini zavisnim od volje uprave društva, čiji su članovi po pravilu dužnici, što može biti nova prepreka u realizaciji dosuđenog.

Neuspeh tužioca u postupku po derivativnoj tužbi, u bilo kojoj varijanti, se pokazao kao najjednostavnije rešenje i ne otvara nikakva specifična pitanja. Za razliku od toga, i u Srbiji i u uporednom pravu poravnanje otvara brojna pitanja kojima se disertacija bavi i ukazuje na rizike i pravne praznine, naročito u zemljama u kojima sudovi nemaju široka ovlašćenja ocene pravičnosti, već očekuju da za svaku situaciju pronađu normu u nekom propisu. Disertacija pokazuje da se ulaskom na teren poravnanja otvara mogućnost i za učešće tužioca koje može biti rezultat nepoštenog odnosa, kao i za tuženog kome će možda biti važnije da situaciju reši što pre, od toga da se ona razreši zakonito. Osim poravnanja pred sudom, praksa beleži i tajna poravnanja između stanaka koja neće biti obelodanjena, a koja često nisu u skladu sa pravom. Kandidatkinja razmatra sva ova pitanja vezana za poravnanja između stranaka povodom postupka po derivativnoj tužbi.

U disertaciji se ukazuje i na institut o kome se na prostoru Republike Srbije malo vodi računa u sklopu ocene glavnog zahteva, a reč je o troškovima postupka. Prikazana je praksa anglosaksonskih sudova koja vodi računa o „isplativosti“ parnice, imajući u vidu troškove i druge efekte koji se mogu kvalifikovati kao „trošak“, odnosno izdatak.

Odnos derivativne tužbe i stečajnog postupka (str. 228-241). Osmo poglavlje bavi se pitanjima vezanim za stečajni postupak. Disertacija prepoznaje tri pitanja – uticaj pokretanja stečajnog postupka na postupak po derivativnoj tužbi koji već teče; mogućnost podnošenja derivativne tužbe nakon pokretanja stečajnog postupka; i mogućnost da stečajni upravnik bude pasivno legitimisan u postupku po derivativnoj tužbi.

Povodom prvog pitanja u pravu Republike Srbije ne postoji eksplicitna norma u propisima, zbog čega kandidatkinja razmatra moguća rešenja do kojih se može doći tumačenjem. Prikazuje i shvatanja u literaturi, a zbog toga što sudska praksa i inače nije bogata parnicama po derivativnoj tužbi u našoj zemlji izostaju stavovi sudova povodom ovog pitanja. Na druga dva pitanja je bilo mnogo lakše odgovoriti jer se rešenja mogu pronaći tumačenjem, ali o njima postoje i stavovi u sudskoj praksi koji se, istina, ne odnose izričito na derivativnu tužbu, ali su primenljivi i na nju.

Uporednopravna regulativa i praksa kao zamajac razvoja derivativnih tužbi (str. 242-277). Deveto poglavlje sadrži uporednopravni prikaz derivativne tužbe, s tim što su odabrane četiri države kao reprezentativne, izuzimajući Srbiju i Crnu Goru kojima je posvećeno posebno poglavlje. Osim uporednopravnog prikaza, predstavljene su i teorijske koncepcije, naročito one koje pretenduju da preko neke ključne okolnosti utiču odlučujuće na tok postupka po derivativnoj tužbi (pravovremeno posedovanje akcija, doktrina „čistih ruku“, preliminarna sudska procena, obezbeđenje troškova, mišljenje odbora nezavisnih direktora). Izložene su i koncepcije čije je nastojanje potpuno ukidanje derivativnih tužbi, ali i tendencije koje kandidatkinja predstavlja kao vaskrsnuće derivativnih tužbi.

Sva uporednopravna rešenja predstavljena su jasno i dovoljno detaljno za komparaciju ovog instituta. Isto važi i za teorijske koncepcije. Ovaj deo disertacije može se kvalifikovati i kao mesto na kome je koncizno i pregledno predstavljeno ono što čini osnove instituta derivativne tužbe. Kandidatkinja je u ovom delu pokazala da je u stanju da jednako dobro predstavi teorijske koncepcije kao i rešenja u propisima, odnosno praksu sudova. Prepoznaje bitne elemente ovog pravnog instituta i uspeva da održi pristup koji se zasniva na njegovom razmatranju primenom kriterijuma celovitosti.

Derivativna tužba u Srbiji i Crnoj Gori (str. 278-306). Deseto poglavlje proizašlo je iz dve okolnosti – jedne da kandidatkinja živi i radi u Crnoj Gori, a druge, da se disertacija brani na univerzitetu u Srbiji. Osim ovih okolnosti, ne može se zanemariti ni tradicionalna istorijska, kulturna i druga povezanost ovih država.

Kako obe države pripadaju grupi zemalja sa evropskokontinentalnim pravnim sistemom, neibežno je bilo da kandidatkinja razmatra norme o derivativnoj tužbi koje su sadržane u propisima, a zatim i primenu tih normi, pre svega kroz sudske odluke. Utisak je da je derivativna tužba doživela sudbinu mnogih drugih pravnih instituta preuzetih iz anglosaksonskog prava – rado je dočekana i preuzeta u pravni sistem, ali joj realizacija ne ide baš najbolje.

Ono što je tipično za doktorske disertacije iz oblasti prava nalazimo i u ovoj disertaciji. Kandidatkinja kritički ocenjuje propise koji se odnose na derivativnu tužbu i čini predloge zakonodavcu i sudskoj praksi, ali i praksi inače, u cilju bolje i češće primene ovog instituta.

Zaključna razmatranja (str. 307-316). U zaključku kandidatkinja izdvaja rezultate istraživanja koji se po njenoj oceni čine najznačajnijim. Pristup u izvođenju zaključaka je takav da počinje od prepoznavanja opštih karakteristika koje nose suprotstavljenost interesa u

privrednom društvu, preko mera za razrešenje konflikta interesa, do specifičnih rešenja kojima pripada i derivativna tužba. Prepoznate su opšte karakteristike derivativne tužbe i određeno njeno mesto u pravnom sistemu. Naglašena je i dvojna priroda derivativne tužbe, njene funkcije i sporovi u literaturi povodom ovog pravnog instituta. Bez navijačkih pretenzija prikazana su u rezultatima i osporavanja derivativne tužbe i mogući negativni efekti njene primene u praksi.

Imajući u vidu celokupnu disertaciju stiče se utisak da u zaključku nisu predstavljeni neki rezultati istraživanja koji su zasluživali da se tu nađu. Zbog toga, ako se čitanje disertacije započne od zaključka, što je čest pristup stručnjaka, zasnovan na očekivanju da će se tu naći ono najvrednije iz disertacije, utisak je da je to ovde izostalo. Izostanak se delom može pravdati obimom otvorenih i razrešenih pitanja, a delom i očiglednim nastojanjem da se u zaključku zadrži jedan opšti pristup koji ne podrazumeva stav da se na tom mestu moraju sumirati svi rezultati. Ne upuštajući se u ocenu ovakvog pristupa, komisija samo konstatuje ono što proizlazi iz zaključka disertacije, uzimajući u obzir celokupan tekst.

III. OCENA KOMISIJE

Komisija smatra da ovaj rad zadovoljava kriterijume koje treba da ispuni doktorska disertacija. Kandidatkinja je pokazala ovim radom da je u stanju da postavi problem, da korišćenjem naučne metodologije i pravne tehnike istraži i obradi temu i dođe do relevantnih zaključaka. Elementi koji se uobičajeno cene u odnosu na tehniku obrade i strukturu rada, kao što su npr. citiranje i strukturiranje rada, su izvedeni tako da im se ne mogu uputiti veće zamerke. Stil pisanja je jasan i pokazuje odgovarajući nivo znanja i veštine izlaganja koji se očekuje od kandidata koji brani doktorsku disertaciju.

Rad je propušten i kroz softver za prepoznavanje plagijata turnitin / ephorus koji je prepoznao određen broj preuzimanja iz postojećih tekstova, ukupno do 5%, ali je analizom delova koji su prepoznati kao preuzeti utvrđeno da je reč o citiranim delovima zakona i drugih propisa, kao i o navođenju iste literature koju su koristili i drugi autori u svojim delima. Postoje i autocitati u kojima je kandidatkinja referisala na neke svoje ranije radove, odnosno preuzela delove tih tekstova, uredno citirajući izvor preuzimanja. Osim korišćenja softvera za prepoznavanje plagijata, i članovi komisije su vodili računa o tome da u disertaciji ne bude delova koji se mogu kvalifikovati kao plagijat i takve delove nisu našli. I prema saznanjima mentora, disertacija je rezultat samostalnog rada kandidatkinje.

Kada je reč o originalnim rezultatima istraživanja i naučnom doprinosu, komisija prepoznaje sledeće:

1. Disertacija sadrži sveobuhvatnu obradu instituta derivativne tužbe, kako kao instituta materijalnog prava, tako i kao instituta procesnog prava. Celovitost obrade teme čini ovo delo značajnim na teritoriji Republike Srbije, a i sama sveobuhvatnost obrade predstavlja doprinos domaćoj pravnoj nauci.

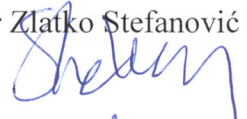
2. Disertacija je obradila institut derivativne tužbe iz ugla dva velika pravna sistema – evropskokontinentalnog i anglosaksonskog, dajući uporednopravni prikaz i analizu. Način upoređivanja i rezultati poređenja su značajan rezultat za približavanje ova dva velika pravna sistema i bolju komunikaciju između njih.
3. Prikazane su najznačajnije teorijske koncepcije o derivativnoj tužbi i ocenjene su iz ugla konzistentnosti i podobnosti da daju objašnjenje, odnosno ospore ili podrže ovaj pravni institut. Preko teorijskih objašnjenja ovog instituta vidljive su i razlike u pravnim sistemima, u naučnim pristupima i kulturnoj tradiciji i shvatanjima o konfliktu interesa u privrednom društvu i načinima za njegovo rešavanje. Kandidatkinja nam približava velike pravne sisteme preko jedne ravni – derivativne tužbe koja postaje i sredstvo konvergencije pravnih sistema, a ne samo pravni institut sa različitim viđenjima.
4. Disertacija se ne bavi samo teorijskim shvatanjima o opravdanjima, odnosno osporavanjima derivativne tužbe, već razrešava ili bar nudi moguće odgovore na praktična pitanja koja se pojavljuju u postupku nakon njenog podnošenja. Utoliko disertacija može biti od koristi i licima koja se bave praksom.
5. Disertacija nastoji da bude i društveno angažovana, dajući predloge za promene, kako u propisima, tako i u praksi, uključujući i sudsku praksu. Predlozi se mogu oceniti kao „uzdržani“ jer iz njih probija svest da sudbina jednog pravnog insituta najčešće ne zavisi u najvećoj meri od dobrih predloga, već od mnogih drugih okolnosti na koje pravna nauka i ispravnost mišljenja ne mogu da utiču.

IV. PREDLOG

Komisija sa zadovoljstvom predlaže Senatu Univerziteta Union u Beogradu da donese odluku kojom će prihvatiti ovaj izveštaj i odobriti javnu odbranu doktorske disertacije kandidatkinje *Andreje Mihailović* pod naslovom “*Derivativna tužba*”.

U Beogradu, 20. jula 2020. godine.

Prof. dr Zlatko Stefanović

Prof. dr Sonja Bunčić

Prof. dr Vuk Radović